

Vägledning för chefer, HR- funktioner och utbildningsledare när krig och konflikter påverkar universitetets arbets- eller lärandemiljö

Olika krig och konflikter i världen påverkar såväl medarbetare som studenter vid universitetet. Hos många väcks av olika anledningar ett stort engagemang för frågorna som omgärdar krig och konflikter och det tar sig olika uttryck. Det kan till exempel framföras krav på att Lunds universitet tydligt ska ta avstånd från någon part i ett krig. Det har hänt att medarbetare eller studenter använt – eller velat använda – universitetet som en arena för demonstrationer eller spridande av politiska budskap. Det har också framförts oro för en negativ påverkan på arbets- och lärandemiljön och att människor riskerar att utsättas för till exempel antisemitism eller islamofobi. Sammantaget medför det att chefer och ledare riskerar att försättas i mycket komplexa situationer där akademisk frihet och yttrandefrihet ska värnas samtidigt som kraven på en god och säker arbets- och lärandemiljö inte får sänkas.

Med syfte att klargöra innebörden av det regelverk som omger frågorna tillsatte rektor i februari 2024 en arbetsgrupp. Arbetsgruppen bestod av kanslicheferna Veronica Gummesson (LTH) och Karin Salomonsson (HT), professor i offentlig rätt Vilhelm Persson, HR-specialist Anna Sjösten, kommunikationsdirektör Johanna Sandahl, chefsjurist Annette Nilsson, säkerhetsamordnare Håkan Jönsson, vicerektor Jimmie Kristensson och ordföranden för Lunds universitets studentkårer Linnea Landegren. Det här dokumentet vänder sig till chefer, HR-funktioner eller personer med

ledningsansvar inom utbildning och nedanstående punkter ska betraktas som en vägledning.

1. Lunds universitets kärnuppdrag är forskning, utbildning och samverkan – den akademiska friheten ska främjas och skyddas

Den akademiska friheten är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Det är genom kärnuppdragen: forskning, utbildning och samverkan som universitetet kan göra störst skillnad för människor och samhällen. Lunds universitet värnar akademisk frihet som står emot politiska påtryckningar eller ekonomiska intressen.

Regeringsformen konstaterar att forskningen är fri och högskolelagen slår fast att det i praktiken innebär att forskningsproblem och forskningsmetoder får väljas fritt och forskningsresultat får publiceras fritt. Den fria forskningen har på så vis ett starkt juridiskt skydd. Utbildning har inte samma skydd och utbildningens övergripande innehåll omges av ramar i form av till exempel: utbildningsplaner, kursplaner, lärandemål och krav på rättssäker examination. Inom de ramarna är det essentiellt att tankar, frågor, debatter, samtal och uppfattningar kan förmedlas fritt.

Att forska och utbilda i olika ämnen är universitetets viktigaste uppgifter. Det förekommer forsknings- och utbildningsämnen som, av vissa, kan uppfattas som känsliga eller stötande. Det är inte universitetets uppgift att skydda medarbetare eller studenter från potentiellt känsliga eller stötande ämnen i sig. Universitetets verksamhet måste emellertid alltid planeras och genomföras så att en god och säker arbets- och lärandemiljö bibehålls. Det är varje medarbetares och students uppgift att bidra till detta. Det betyder att ämnen i sig inte ska undvikas för att de kan uppfattas som känsliga eller stötande. Potentiellt känsliga eller stötande ämnen kan dock kräva att medarbetare och studenter är extra noga med planering, genomförande, kommunikation och bemötande inom ramarna för universitetets verksamhet. I det ingår också att reflektera över eventuella beroendeställningar som kan föranleda att medarbetare eller studenter inte känner sig trygga med att förmedla tankar eller åsikter.

Universitetet ska främja att forskning och utbildning bedrivs även i politiska, samhälleliga, känslomässigt laddade eller etiskt svåra frågor. Det är inte universitetets uppgift att driva politiska frågor utanför kärnverksamheten forskning och utbildning. Det betyder att medarbetare eller studenter inte kan kräva att universitetet som arbetsgivare, utbildningsanordnare eller myndighet ska manifesteras studenters eller medarbetares politiska uppfattningar eller förvänta sig att universitetet ska ta ställning i frågor utanför kärnuppdraget. Det betyder i praktiken att universitetet inte kommer att tillmötesgå krav på offentliga uttalanden, flaggningar, demonstrationer eller manifestationer som innebär sådana ställningstaganden. Lunds universitet har en flaggningspolicy som anger vilka flaggor som används och i vilka sammanhang flaggning ska ske.

Sammanfattningsvis:

- Den akademiska friheten är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Det är genom kärnuppdragen: forskning, utbildning och samverkan som universitetet kan göra störst skillnad för människor och samhällen.
- Forskningsproblem och forskningsmetoder får väljas fritt och forskningsresultat får publiceras fritt.
- Inom utbildningens uppsatta ramar är det essentiellt att tankar, frågor, debatter, samtal och uppfattningar kan förmedlas fritt.
- Universitetets verksamhet måste planeras och genomföras så att en god och säker arbets- och lärandemiljö bibehålls. Det är varje medarbetares och students uppgift att bidra till detta.
- Det är inte universitetets uppgift att driva politiska frågor utanför kärnverksamheten forskning och utbildning.

2. Studenter och medarbetares yttrandefrihet är – och ska vara – långtgående

Yttrandefriheten är en grundbult i den akademiska friheten men också en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Medarbetare och studenter har mycket stor frihet att uttrycka sina åsikter och Lunds universitet understryker vikten av den grundlagsskyddade yttrande- och åsiktsfriheten.

Yttrandefriheten gäller muntliga och skriftliga meddelanden men också bilder med mera. Utgångspunkten är alltid att medarbetare eller studenter inte får utsättas för repressalier för att de använt sig av yttrandefriheten. Yttrandefriheten får i princip bara begränsas när riksdagen ansett det vara nödvändigt för ett demokratiskt samhälle. Exempel på det är att det är olagligt med förtal eller hets mot folkgrupp. Misstänkta yttrandefrihetsbrott utreds av rättsväsendet.

Universitetet har ett stort ansvar för att den kunskap som tas fram kommer samhället till godo och att kunskap förmedlas till politiker eller andra makthavare så att de kan fatta välgrundade beslut. Lunds universitet uppmuntrar därför medarbetare och studenter att delta i det offentliga samtalet och ser gärna att de medverkar i de samhällsdiskussioner som förs. Det är emellertid viktigt att universitetet står för vetenskaplig kvalitet och expertis i samhällsdiskussioner. Som stöd för forskare som vill bidra med vetenskaplig kvalitet och expertis i samhällsdiskussioner finns framtagna råd för forskares relationer till media.

En viktig utgångspunkt är att universitetet aldrig ska ha någon uppfattning om, eller blanda sig i, vad studenter eller medarbetare tycker, säger eller gör som privatpersoner. Det är varje samhällsmedborgares rätt att agera för att påverka samhället genom opinionsbildning eller aktivism. Det betyder också att medarbetare och studenter kan förvänta sig att universitetet försvarar den rätten. Det ska inte tolkas som att Lunds universitet står bakom handlingar eller åsikter som medarbetare eller studenter ger uttryck för. Skulle någon ge uttryck för antisemitism, islamofobi, andra kränkande uttalanden om människor eller begå brott så är det inte något som universitetet står bakom. Medarbetare eller studenter kan inte heller förvänta sig att universitetet ska erbjuda stöd för att hantera situationer som kan uppstå med anledning av en medarbetares eller students åsikter, yttranden eller agerande på fritiden.

Universitetet är skyldigt att ingripa om medarbetare eller studenter på ett mer allvarligt vis stör verksamheten, vid samarbetsvårigheter eller om arbets- eller lärandemiljön påverkas negativt. Detta har ingenting med de enskilda personernas åsikter eller uppfattningar att göra. Det betyder att även om det uppstår problem som på något sätt skulle ha samband med

enskilda personers privata yttranden eller åsikter är det viktigt att dessa inte behandlas som problematiska i sig. Fokus ska ligga på att hantera de konsekvenser som uppkommer i universitetets verksamhet, med respekt för den privata yttrandefriheten.

Sammanfattningsvis:

- Medarbetare och studenter har mycket stor frihet att uttrycka sina åsikter och universitetet understryker vikten av den grundlagsskyddade yttrande- och åsiktsfriheten. Medarbetare eller studenter inte får utsättas för repressalier för att de använt sig av yttrandefriheten.
- Universitetet uppmuntrar medarbetare och studenter att delta i det offentliga samtalet. Universitetet står för vetenskaplig kvalitet och expertis i samhällsdiskussioner.
- Universitetet ska inte ha någon uppfattning om vad studenter eller medarbetare tycker, säger eller gör som privatpersoner.
- Universitetet är skyldigt att ingripa om medarbetare eller studenter på ett mer allvarligt vis stör verksamheten, vid samarbetssvårigheter eller om arbets- eller lärandemiljön påverkas negativt. Fokus ska ligga på att hantera de konsekvenser som uppkommer i universitetets verksamhet, med respekt för yttrandefriheten.

3. Lunds universitet är en statlig myndighet och det medför rättigheter och skyldigheter

Universitetet är en statlig myndighet och medarbetare är på så vis statliga tjänstemän. Det medför rättigheter men också ansvar. Myndigheter ska arbeta utifrån den statliga värdegrunden som består av sex principer: demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service. Det är varje medarbetares ansvar att agera professionellt i sin tjänsteutövning. Det handlar till exempel om att utföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande vis med god kvalitet. Respekt innebär bland annat att visa respekt för den enskilda människan och dennes integritet (till exempel i hantering av personuppgifter) men också att inte diskriminera. Objektivitet innebär att myndigheten inte tar ställning till politiska frågor som inte är kopplade till kärnverksamheten och att arbetsuppgifter ska utföras sakligt och objektivt. Det är anledningen bakom att medarbetare till exempel inte

får ha förtroendeskadliga bisysslor och att det inte får förekomma jäv i beslutsprocesser. Objektivitetsprincipen innebär också att ha ett respektfullt bemötande och en god samtalston i sin tjänsteutövning såväl internt som externt. Utgångspunkten är att universitetet har förtroende för medarbetares förmåga att sköta sina arbetsuppgifter på ett professionellt vis oavsett vilka åsikter eller yttranden personen ger uttryck för privat. Om en medarbetare inte agerar sakligt eller objektivt så kan arbetsgivaren behöva vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa en god och säker tjänsteutövning.

Sammanfattningsvis:

- Universitetet är en statlig myndighet det är medarbetares ansvar att agera professionellt i sin tjänsteutövning.
- Om en medarbetare inte agerar sakligt eller objektivt så kan arbetsgivaren behöva vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa en god och säker tjänsteutövning.

4. Universitetet är en arbets- och studieplats

Lunds universitet ska ha en god arbets- och lärandemiljö som är inkluderande, välkomnande, utvecklande, säker och trygg. Alla som är verksamma vid Lunds universitet har ett ansvar för att bidra till en god arbets- och lärandemiljö. Respekt och omtanke ska gälla i alla relationer liksom ett gemensamt ansvarstagande för universitetets värdegrund, uppgifter och mål. Det är viktigt att komma ihåg att arbetsplatser består av människor och mänskliga relationer. Kontexten är betydelsefull för hur arbetsmiljön uppfattas och vad som kan anses acceptabelt i ett visst sammanhang kanske inte upplevs så i ett annat. Det ska finnas utrymme för olika personligheter, intressen och åsikter på en arbetsplats. Inom ramarna för arbetsmiljöarbetet ska det finnas regelbundna dialoger med medarbetarna om vad som kan anses vara en god arbetsmiljö, vad som kännetecknar ett gott samarbete och på vilket sätt var och en kan bidra till en god arbetsmiljö.

Ageranden som påverkar utförandet av arbete, stör verksamheten eller hotar arbetsmiljön kan begränsas

Trots att formerna för arbete och studier vid universitetet präglas av stor frihet och eget ansvar så förväntas medarbetare utföra de arbetsuppgifter som åligger dem och studenter förväntas medverka i undervisningen inom de ramar som finns. Universitetet är skyldigt att ingripa om det uppstår samarbetssvårigheter, om någon missköter arbetet, stör undervisning eller annan verksamhet eller om det uppstår brister i arbets- eller lärandemiljön. Om en anställd lägger tid på politiska aktiviteter under arbetstid i sådan omfattning att arbetsuppgifter försummas så kan det finnas anledning att begränsa de aktiviteterna.

Studenter får inte störa undervisning eller examination för att sprida politiska budskap. Det kan vara svårt att avgöra vad som kan anses vara störande. För att säkerställa en rättssäker bedömning ska en student som misstänks ha stört undervisningen därför anmälas till disciplinnämnden för vidare handläggning.

Sammanfattningsvis:

- Medarbetare förväntas utföra de arbetsuppgifter som åligger dem och studenter förväntas medverka i undervisningen inom de ramar som finns.
- Universitetet är skyldigt att ingripa om det uppstår samarbetssvårigheter, om någon missköter arbetet, stör undervisning eller annan verksamhet eller om det uppstår brister i arbets- eller lärandemiljön.
- Studenter får inte störa undervisning eller examination för att sprida politiska budskap.

Lokaler ska användas för forskning, undervisning eller annan ordinarie verksamhet

Universitetets lokaler är ingen offentlig plats utan ska användas för forskning, undervisning eller annan ordinarie verksamhet. Det är universitetet som beslutar vem som får använda lokalerna och hur de ska användas. Det gäller även kontorsarbetsplatser.

Det finns ett antal restriktioner kopplade till lokalanvändning. Det är till exempel inte tillåtet att röka, ta med barn, övernatta, ha med husdjur eller

ordna fester utan tillstånd i universitetets lokaler. När det gäller användandet av universitetets lokaler för politiska möten eller politisk informations-spridning kan regelverket sammanfattas så här:

- Demokratiskt uppbyggda studentföreningar (föreningar med stadgar och årsmöte) har rätt att använda universitetets lokaler även för politiska möten. Det är universitetet som beslutar vilka lokaler som får användas och sammankomsten får inte påverka säkerheten. Säkerheten får bedömas från fall till fall.
- Det är inte tillåtet för andra politiska organisationer att använda universitetets lokaler för sammankomster, spridning av information, meningsyttrande eller liknande.
- Universitetets lokaler eller tomtmark i anslutning till universitetets lokaler får inte användas för att sälja eller marknadsföra tjänster eller produkter till medarbetare eller studenter. Förbudet omfattar alla former av försäljning eller marknadsföring som bedrivs av extern ideell organisation och som innebär till exempel att sätta upp affischer eller motsvarande på anslagstavlor, utdelning av flygblad eller sätta upp tillfällig eller permanent utrustning som montrar, tidningsställ, diskar etcetera. Det finns undantag som anges i föreskriften om försäljning eller marknadsföring av tjänster eller produkter inom universitetets lokaler. Varje fakultet beslutar om annan affischering är tillåten inom sina lokaler.
- Universitetet hyr eller arrenderar inte marken utanför lokalerna. Den som vill arrangera aktiviteter utanför lokalerna behöver på så vis söka tillstånd hos fastighetsägare eller polismyndigheten.

Sammanfattningsvis

- Universitetet kan, med vissa undantag, neka medarbetare eller studenter att använda universitetets lokaler för politiska ändamål i form av möten eller spridande av politisk information.

Arbetsmiljön och lärandemiljön ska vara säker och trygg

- Lunds universitet har nolltolerans mot hot, våld, kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier. Det är viktigt att beakta följande:
- Hot accepteras aldrig. Lunds universitets ansvar är att vidta de åtgärder som krävs för att säkra arbetsmiljön. Lunds universitet ansvarar inte för att utreda brott utan det görs av rättsväsendet. En medarbetare eller student som upplever sig hotad måste själv göra en polisanmälan. Säkerhetsavdelningen kan hjälpa personen att skriva anmälan men det förutsätter att personen själv vill medverka. Vid misstänkta hot ska kontakt alltid tas med universitetets säkerhetsavdelning för en säkerhetsbedömning. Ett hot är ett allvarligt tillbud i arbetsmiljön. Det ska rapporteras och även anmälas till Arbetsmiljöverket utifrån gällande riktlinjer.
- Misstänkt kränkande särbehandling, trakasserier eller sexuella trakasserier ska alltid utredas av universitetet. Utredning ska påbörjas skyndsamt utifrån de riktlinjer som universitetet har.
- Medarbetare eller studenter som av olika anledningar drabbats av arbets- eller studierelaterad ohälsa och behöver stöd ska alltid rekommenderas att vända sig till Företagshälsovård eller Studenthälsan. Medarbetare kan även prata med närmaste chef, skyddsombud eller facklig representant.
- I samband med utmaningar i arbets- eller studiemiljön ska en risk- och konsekvensbedömning med tillhörande åtgärdsplan alltid utformas enligt Lunds universitets riktlinjer. Det är ansvarig chef som ansvarar för att planen etableras. Det är viktigt att den utformas i samverkan med skyddsorganisation och involverar arbetsmiljösamordnar- och andra stödfunktioner som behövs för att kunna genomföra planen. Det enskilda fallet blir avgörande för hur gruppens sammansättning ska se ut. Vid universitetet finns stödfunktioner som kan bistå med vägledning. Det är viktigt att involverade medarbetare och studenter tas om hand på ett professionellt och medmänskligt vis. Det kan vara till stöd att etablera en kommunikationsplan.

Enligt uppdrag
Jimmie Kristensson

Exempel på råd och regelverk

Lunds universitetets strategiska mål

- Vision, mål och strategier

<https://www.lu.se/om-universitetet/vision-mal-och-strategier>

Den statliga värdegrunden

- Den statliga värdegrunden – gemensamma principer för en god förvaltning, Statskontoret

<https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer/den-statliga-vardegrunden--gemensamma-principer-for-en-god-forvaltning/>

Yttrandefrihet och akademisk frihet

- Regeringsformen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152/

- Högskolelagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434/

- Chicagoprinciperna

<https://provost.uchicago.edu/sites/default/files/documents/reports/FOECoommitteeReport.pdf>

Forskningskommunikation

- Sju principer för god publik forskningskommunikation, Lunds universitet

<https://www.medarbetarwebben.lu.se/forska-och-utbilda/stod-till-forskning/kommunicera-din-forskning/principer-forskningskommunikation>

- Etiska aspekter på forskares kontakter med media, Lunds universitets etikråd

<https://etikradet.blogg.lu.se/files/2021/02/Etikradet-nr-4-Sv.v2.pdf>

Användning av universitetets lokaler

- Föreskrift om försäljning eller marknadsföring av tjänster eller produkter inom universitetets lokaler
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/sites/medarbetarwebben.lu.se/files/foreskrift-om-forsaljning-eller-marknadsforing-av-tjanster-eller-produkter-inom-universitetets-lokaler.pdf>
- Föreskrift angående tillfällig upplåtelse av lokal för demokratiskt uppbyggd förening för studenter
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/sites/medarbetarwebben.lu.se/files/lunds-universitets-foreskrift-angaende-tillfallig-upplatelse-av-lokal-for-demokratisk-uppbyggd-forening-for-studenter.pdf>

Studenters rättigheter och ansvar

- Rättigheter och ansvar som student, Lunds universitet
<https://www.lu.se/studera/livet-som-student/rattigheter-och-ansvar-som-student>

Disciplinförseelser

- Hanteringen av disciplinären, Lunds universitet
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/forska-och-utbilda/stod-till-utbildning/disciplinaren>

Säkerhet

- Lunds universitetets säkerhetsavdelning
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/stod-och-verktyg/sakerhet>

Hat, hot och våld

- Information om hantering av hat, hot och våld, Lunds universitet
<https://www.hr-webben.lu.se/arbetsmiljo/hat-hot-och-vald>

Studenthälsa och att möta studenter som mår dåligt

- Studenthälsan, Lunds universitet
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/forska-och-utbilda/stod-till-utbildning/studentstod/studenthalsan>

Arbetsmiljöarbete samt kränkande särbehandling och trakasserier vid Lunds universitet

- Information om arbete med arbetsmiljö
<https://www.hr-webben.lu.se/arbetsmiljo>
- Systematiskt förebyggande arbete mot diskriminering (SFAD)
<https://www.hr-webben.lu.se/arbetsmiljo/systematiskt-forebyggande-arbete-mot-diskriminering-sfad-pa-lunds-universitet>
- Rapportering av arbetsskada och tillbud
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/anstallning/arbetsmiljo-och-halsa/rapportera-arbetsskada-och-tillbud>
- Undersöka och åtgärda risker i arbetsmiljön
<https://www.hr-webben.lu.se/arbetsmiljo/systematiskt-arbetsmiljoarbete-sam/risker-i-arbetsmiljon>
- Om misskötsamhet
<https://www.hr-webben.lu.se/anstallning/misskotsamhet>
- Kränkningar och trakasserier – Arbetsgivarens checklista
<https://www.hr-webben.lu.se/arbetsmiljo/krankningar-och-trakasserier/arbetsgivarens-checklista>
- Hantering och utredning av trakasserier och sexuella trakasserier samt repressalier:
https://www.hr-webben.lu.se/sites/hr-webben.lu.se/files/stod_till_chef_ved_utredning_av_trakasserier_201903.pdf
- Företagshälsovården
<https://www.medarbetarwebben.lu.se/anstallning/arbetsmiljo-och-halsa/din-halsa/foretagshalsovarden>